

Аймақтық деңгейде денсаулық сақтау саласын басқару жүйесі

Г.С. Акыбаева¹, Д.Д. Бекжан²

¹Менеджмент кафедрасының доценті, профессор

²«Менеджмент» мамандығы бойынша 1 курс магистранты
bekzhandiana@mail.ru

^{1,2} академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Мақалада Қазақстан Республикасындағы денсаулық сақтау жүйесіне қатысты пандемия кезіндегі мәселелер ашылған. Мәселелер субъектілерді басқару және жүйе субъектілерін қаржыландыру тұрғысынан берілген. Денсаулық сақтау жүйесіндегі оң үрдістер анықталды. Денсаулық сақтауды басқару жүйесін жетілдіру бойынша қажетті шаралар қарастырылған. Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласын дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына сәйкес 2025 жылға дейін негізгі міндеттер талқыланған.

Түйінді сөздер: денсаулық сақтау, медицина, инфекция, емхана, жұқпалы аурулар, пандемия.

Денсаулық сақтау – бұл халықтың денсаулығының деңгейін сақтауға және жақсартуға бағытталған әлеуметтік-экономикалық және медициналық шаралар жүйесі, оның жұмыс істеуі кадрлардың, материалдық-техникалық базаның, белгілі бір ұйымдық құрылымның, тиісті технологиялардың болуымен қамтамасыз етіледі.

Қазіргі жағдайда Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы өңірлік деңгейде тиімді саясаты жалпы елдің де, оның аймақтарының да әлеуметтік-экономикалық жүйесінің тиімді жұмыс істеуіне қол жеткізудің міндетті шарты болып табылады.

Ұлт денсаулығын жақсарту – еліміздің және оның аймақтарының саясатының басым бағыттарының бірі. Қазақстан – әлеуметтік мемлекет, оның саясаты адамның лайықты өмір сүруін және еркін дамуын қамтамасыз ететін жағдайлар жасауға бағытталған, сондай-ақ халықтың денсаулығын сақтау және нығайту қажеттігі жарияланған.

Қоғамдық денсаулық – бұл әлеуметтік, физикалық, психикалық, функционалдық белсенділіктің төмендеуіне немесе ауырсынуға байланысты өмір сүру сапасын шектеуден босату [1].

Мемлекеттік және аймақтық саясатты қалыптастыруда денсаулық тұжырымдамасы денсаулық сақтау жүйесін және оның ерекшеліктерін зерттеу аясында қарастырылуы керек.

Денсаулық сақтау – бұл:

- денсаулықты сақтау, аурулардың алдын алу және емдеу және адам өмірін ұзарту жөніндегі мемлекеттік және қоғамдық шаралар жүйесі;
- денсаулық пен ауру мәселелеріне жауапты мәдени үлгілер мен әлеуметтік қатынастардың кең ауқымды желісін қамтамасыз ететін жеке әлеуметтік институт;
- халыққа медициналық қызмет көрсететін халық шаруашылығы саласы (секторы);
- бала асырап алу процесі жүзеге асырылатын аймақтың ішкі жүйесі
- басқару шешімдері және әлеуметтік-экономикалық даму деңгейіне әсер ету.

Денсаулық өмір сүру деңгейіне байланысты. Өмір сүру деңгейі неғұрлым жоғары болса, денсаулық деңгейі соғұрлым жоғары болады және керісінше. Денсаулықты нығайту – өмір сүру деңгейін жақсарту тәсілі. Денсаулық сақтау жүйесі мүдделі тараптардың әрқайсысының қажеттіліктерін ескеріп, сонымен қатар олардың қанағаттану деңгейін үнемі қадағалап отырса ғана тиімді және тиімді болуы мүмкін. Соңғы жылдары облыста денсаулық сақтау

саласын жаңғырту белсенді жүргізілуде – бұл жүйеде пациент шынымен де басты нәрсеге айналып, қызметкерлер нәтижеге ынталанады.

Аймақтық деңгейде денсаулық сақтау жүйесіне материалдық құндылықтар (ауруханалар), әлеуметтік құрамдас бөліктер (дәрігер мен науқастың қарым-қатынасы), рухани құрамдас (ауру адамның дүниетанымын өзгертеді) және басқару механизмі кіреді.

Денсаулық сақтау жүйесі ресурстардың әртүрлі түрлерін, мысалы, қаржылық, еңбек, өндірісті алады және оларды әлеуметтік-экономикалық дамудың теңгерімді моделін құруға пайдаланады.

Денсаулық сақтау жүйесіндегі менеджменттің де өзіндік ерекшеліктері бар. Аймақтық дамудың жалпы стратегиясын жасау кезінде шешім қабылдау процесінде туындайтын аймақтық әсерді ғана емес, жеке әсерді де ескеру қажет. Жеке әсер денсаулық сақтау жүйесіне қатысатын кішігірім ұйым ретінде белгілі бір кәсіпорын деңгейінде есептеледі. Мемлекеттік емес медициналық ұйымдарда медициналық көмек көрсету деңгейі мен қызмет көрсету ауқымы өсу мен дамудың үлкен әлеуетіне ие, ал жекеменшік медициналық ұйымдардың шешілмеген мәселелері мен проблемаларына байланысты мемлекеттік ұйымдармен бәсекелесуі қиын.

Денсаулық сақтауды дамытудың бас жоспарын әзірлеу стратегиялық талдау және бақылау жүйесін пайдалана отырып жүзеге асырылады. Талдау облыстағы қазіргі денсаулық сақтау жүйесін сараптауды, оның қызметіндегі проблемаларды анықтауды қарастырады.

Контроллинг – өзгермелі әлеуметтік-экономикалық шындық аясында денсаулық сақтау жүйесін тұрақты бақылау және өзгерту бойынша әзірленген іс-шаралар жоспары.

«Қарағанды облысының денсаулық сақтау басқармасы» мемлекеттік мекемесінің миссиясы: денсаулық сақтау саласындағы мемлекеттік саясатты жүзеге асыру.

Тапсырмалар:

- денсаулық сақтау, медицина ғылымы және білім беру саласындағы мемлекеттік саясатты жүргізу;
- азаматтардың мемлекет кепілдік берген көлемде тегін медициналық көмек алуын заңнамаға сәйкес қамтамасыз етуді ұйымдастыру;
- халықты және емдеу-алдын алу ұйымдарын қауіпсіз, тиімді және сапалы дәрілік заттармен қамтамасыз етуді ұйымдастыру;
- денсаулық сақтау, оның ішінде медицина ғылымы мен медициналық білім беру саласында халықаралық ынтымақтастықты жүзеге асыру.

Функциялары:

- тиісті әкімшілік-аумақтық бірлікте денсаулық сақтау саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру;
- Қазақстан Республикасы азаматтарының және оралмандардың тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлеміне құқығын жүзеге асыруын қамтамасыз ету;
- адамдарды уақытша бейімдеу және детоксикация орталықтарында ұстауға бақылауды жүзеге асыру;
- жергілікті бюджеттен қаржыландырылатын мемлекеттік денсаулық сақтау ұйымдарының қызметінің тұрақтылығын және бюджет қаражатын тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлеміне жұмсалуын қамтамасыз ету;
- салауатты өмір салтын ынталандыру бойынша іс-шаралар кешенін ұйымдастыру;
- тұрмыстық және жол-көлік жарақаттарының алдын алу шараларын қабылдау;
- денсаулық сақтау ресурстарын тиімді жоспарлау мен пайдалануды қамтамасыз ету;
- медициналық қызмет көрсету сапасын арттыру бойынша шаралар қабылдау;
- халықтың денсаулық сақтау мәселелері бойынша ақпаратқа қолжетімділігін қамтамасыз ету;

- қан мен оның компоненттерінің ерікті өтеусіз донорлығын дамыту жөніндегі іс-шаралардың орындалуын қамтамасыз етуге;

- мемлекеттік денсаулық сақтау ұйымдарының кадрлық қамтамасыз етілуіне бақылауды ұйымдастыру;

- мемлекеттік денсаулық сақтау ұйымдарын кадрлармен қамтамасыз ету, оның ішінде жас мамандарды әлеуметтік қолдау және ұстау шараларын қабылдау.

Осылайша, аймақтық денсаулық сақтау жүйесінің келесі ерекшеліктерін бөліп көрсетуге болады:

1) Денсаулық сақтау – мемлекеттің және оның тұрғындарының мүдделерін жүзеге асыруға бағытталған біртұтас жүйе. Аймақтық денсаулық қол жетімді мүмкіндіктер мен ресурстардың шектеулерін пайдалана отырып, қажеттіліктерді қанағаттандыруға ұмтылады.

2) Денсаулық сақтау ұлттық байлыққа жетудің негізгі факторы ретінде адамдардың әлеуметтік-экономикалық өмірінің барлық салаларымен өзара байланысты. Өңірлік денсаулық сақтау – басқа жүйелер аясында да, өз алдына, әрқашанда әлеуметтік-экономикалық тепе-теңдікке қол жеткізуге бағытталған энергетиканың аясында да әрқашан биікке ұмтылатын ерекше жүйе.

3) Аймақтық денсаулық сақтаудың даму деңгейі жоғары әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштерге қол жеткізудің кепілі болып табылады. Денсаулық сақтау елдегі әл-ауқат өндірісінің және демографиялық параметрлердің дамуының көрсеткіші ретінде қызмет етеді.

4) Денсаулық сақтауды дамытудың өңірлік тұжырымдамасын ұйымдастыру аймақтық мәселелерді шешудің тиімді жолы болып табылады. Денсаулық сақтау саласы белгілі бағалау, үйлестіру және бақылау тетіктерін пайдалана отырып, аймақтық даму процестерін бақылайды және реттейді.

5) Аймақтық денсаулық сақтауды дамыту әлеуметтік-экономикалық процестерді зерттеудегі мүмкіндіктерді арттыруға көмектеседі.

Денсаулық сақтау жүйесінің макродеңгейдегі тұрақтылығының маңызды факторы аймақтардағы денсаулық сақтау жүйесінің жұмыс істеуінің тиімділігін қамтамасыз ету болып табылады.

Денсаулық сақтау Қарағанды облысының аумағын дамыту бағдарламасының маңызды басымдықтарының бірі болып табылады. Денсаулық сақтау жүйесіне қатысты ГОТ негізгі мақсаты «Денсаулық сақтау жүйесін дамыту және халықтың денсаулық жағдайын жақсарту» болып табылады [2].

Осылайша, Қазақстан Республикасында денсаулық сақтау саласындағы объективті мәселелерді шешудің өзектілігі постпандемиядан кейінгі кезеңде денсаулық сақтаудың серпінді тұрақты дамуын қамтамасыз ету бойынша практикалық ұсыныстар әзірлеу мақсатында денсаулық сақтау жүйесін мемлекеттік басқаруды кешенді зерттеуді қажет етті.

Құрылымдағы немесе жұмыс істеудің негізгі принциптеріндегі ықтимал айырмашылықтарға қарамастан, бүкіл әлемдегі денсаулық сақтау жүйелерін ортақ мақсат біріктіреді - жалпы қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ете отырып, жоғары сапалы және қолжетімді медициналық қызметтерді көрсету арқылы халықтың денсаулығын жақсарту. Тұтынушылардың сұраныстары сияқты денсаулық сақтау шығындары да тез өсуде, бұл мақсатқа жетуді бұрынғыдан да қиындатады. Сапаны, қолжетімділікті және қаржылық тұрақтылықты бір уақытта қамтамасыз ету денсаулық сақтау жүйелерінің көпшілігі үшін оңай міндет емес, олар тіпті осы компоненттердің екеуін де сирек қамтамасыз ете алады.

Әдебиеттер тізімі

1. <https://gtmarket.ru/concepts/6867>
2. <http://www.rcrz.kz/index.php/ru/2017-03-12-10-51-14/korporativnoe-upravlenie-i-menedzhment>